

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

En reviderad version av:

Att förvalta och förmedla ett kulturarv

Virserums möbelindustrimuseum

Författare: Linn Helgesson
Examinator: Lena Liepe
Handledare: Johanna Rosenqvist
Termin: HT21
Kurskod: 2KD10E
Nivå: G2E
Högskolepoäng: 15 hp

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.3
2. Virserums möbelindustrimuseum som besöksmål och kulturarv	s.5
2.1 <i>Virserums möbelindustrimuseum</i>	s.5
2.2 <i>Kulturarvsbruk</i>	s.6
2.3 <i>Äpplet</i>	s.8
2.4 <i>Utställningen</i>	s.9
2.5 <i>Hemsidan</i>	s.10
2.6 <i>Arkivet</i>	s.12
2.7 <i>Museets kulturarvsförmedling i materiell och immateriell form</i>	s.12
4. Diskussion	s.17
3. Sammanfattning	s.20
5. Källförteckning	s.21
6. Bildbilaga med bildförteckning	s.23

1. Inledning

Inför det självständiga arbetet letade jag inspiration genom att besöka olika museer i Småland, för att jag ville undersöka ett objekt som jag kunde uppleva på plats. Mitt intresse för äldre möbler gjorde att jag tog initiativet att kontakta Virserums möbelindustrimuseum. Mottagandet var positivt och jag fick en privat visning på museet som motiverade mig att utveckla ett intressant uppsatsarbete och inledde en fortsatt kontakt med Virserums möbelindustrimuseum. Museet är ett arbetslivsmuseum som startade genom ideellt initiativ 1989 för att skapa en möjlighet att göra ortens historia tillgänglig för kommande generationer. Museet drivs fortfarande med samma huvudsyfte som från början, att samla in och dokumentera minnen från ortens alla möbelfabriker. Min mening är att ge en ökad förståelse för hantverkstraditionen, om kulturarvet och att fortsätta placera Virserums möbelindustri i historieskrivningen. Det ideella intresset för det förflutna gjorde det möjligt att bevara traditioner och kulturarv som finns tillgängligt på museet, det finns mängder av kulturarv som bör uppmärksammas, bevaras, dokumenteras så det sparas för framtiden. Med initiativ från olika statliga organisationer som icke statliga verksamheter pågår det ett arbete med att säkra kulturarvet. Riksantikvarieämbetet är den nationella kulturarvsmyndigheten som gör kulturarvet till en del av samhällsutvecklingen genom att ge förutsättningar till att kulturarvet bevaras, används och utvecklas.¹ Intressearbetet sköts av ArbetSam som är en ideell förening och en samlad resurs för Sveriges arbetslivsmuseum som arbetar för att synliggöra, stötta och fortbilda. Det finns arbetslivsmuseer i över fyrtio olika kategorier som erbjuder levande miljöer där maskinerna fortfarande rullar.²

Virserums möbelindustrimuseum har en maskinpark som föreställer en fabrik så som det såg ut på 1920-talet. Under den tiden producerades ekmöbler av hög kvalitet. Ett intressant hantverk med stabila möbelsier, stolar, bufféer, och stora skåp som smyckade många hem, det är dessa möbler som har fångat mitt intresse. Många ekmöbler var rikt detaljerade men det fanns även enklare möbelsier, garnityrmöbler i jugendstil som på 1910- och 1920-talet fanns i nästan alla svenska hem. En enkel stol med äppeldekori ryggen som många känner till vid namnet *Äpplet*. Möbeln är inspirerad av formgivare Carl Westman (1866-1936) och hans möbelmodeller spreds genom Svenska Slöjdföreningens

1 Riksantikvarieämbetet <https://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/det-har-gor-riksantikvarieambetet/> hämtad 2021-12-22

2 ArbetSam <https://www.arbetsam.com/arbetsam/> hämtad 2021-12-22

mönsterböcker.³ Möblerna blev massproducerade, bland annat i Virserum. I museets utställning visas *Äppelstolen* och andra möbler från olika epoker, maskiner, hantverket och minnen som berättas, det finns både materiellt och immateriellt kulturarv. Det immateriella kulturarvet har fått en större betydelse och utökad möjlighet att bevaras i takt med digitaliseringen. Minnen och yrkeserfarenheter som dokumenteras och förmedlas får en bättre chans att överleva och bevaras. Behovet att berätta sin historia har utvecklats parallellt med museibegreppet som började utvidgas och problematiseras på 1970-talet.⁴ Arbetslivsmuseer är ett bra exempel där det materiella och det immateriella kulturarvet möts i tingets biografi. Berättelser om vem som skapade och vem som producerade samt till vilken användare och varför. Svårigheten kan ligga i urvalet av berättelser: vad ska lyftas fram och inte i historien? Arbetslivsmuseum arbetar succesivt med att samla in berättelser och minnen för att utvecklas och trösta begäret att förvalta ett snart glömt förflutet.

2. Virserums Möbelindustrimuseum som besöksmål och kulturarv

³ Jane Fredlund *Stilguiden, Möbler & inredning 1700-2000* (Stockholm, Prisma, 2006) s.193

⁴ Kerstin Smeds "Vad är museologi?" i *Kulturhistorisk tidskrift* (Stockholm, 2007) s.71

2.1 Virserums möbelindustrimuseum

Virserums möbelindustrimuseum är ett arbetslivsmuseum som ligger mitt i Virserum, Hulfsfreds kommun i Småland. Museet berättar industrisamhällets historia genom både att bevara en fysisk miljö och berättelser om verksamheten från platsen. Här möts museiverksamhet, kulturmiljö och samhälle för att skapa en relation med dåtid, nutid och framtid. 1983 fanns det ett intresse om ortens betydelsefulla arbetsplats som gjorde att en grupp individer tog initiativet att starta ett arbetslivsmuseum. Den ideella föreningen bildades i syfte att dokumentera och spara minnen från den industri som hade varit en stor del av en levande landsbygd. Det fördes ett omfattande arbete att samla in material från nerlagda fabriker, material som maskiner, verktyg, dokumentation, bilder, minnen och berättelser. Maskiner och verktyg samt bilder och ett urval av möbler som tillverkades skulle förvaltas av museet. Renovering av lokaler och vattenhjul krävde mycket tid och pengar för att kunna starta en museiverksamhet som rättvist representerade möbelindustrin. Först 1989 invigdes Virserums möbelindustrimuseum. Deras uppgift är nu att bevara och förmedla minnen och traditioner från ortens möbelindustri som bredde ut sig på orten från slutet av 1800-tal fram till 2008 då den sista fabriken lades ner. Det förvaltas ett arkiv, en samling med föremål och bevarande av byggnader. Det erbjuds visning och guidning i museets tre byggnader för besökare. I museets huvudbyggnad har det byggts upp en maskinpark, en kopia av hur möbelindustri såg ut på 1920-talet. En maskinpark som är *hjärtat* i museet och den körs med remdrift och axelledningar i taket som drivs av ett stort vattenhjul. Handgjorda verktyg, fotografier, filmvisning och ett urval av tillverkade möbler finns att se i huvudbyggnaden. I anslutning till museets huvudbyggnad finns också en smedja och ett sågverk som är en del av museet. Smedjan är en mekanisk verkstad med ässja med maskiner som kommer från den ursprungliga smedjan, här finns också en minnesutställning över det som en gång var Demanders verktygsfabrik.⁵ Sågverket har flyttats hit från Prästtorp i Stenberg och drivs av en råoljemotor som är tillverkad 1935 vid Målilla Mekaniska Verkstad.⁶ Det finns även en fungerande träullshyvel att se i sågverket.

Det fanns många möbelindustrier i och utanför Virserum, den största och även den som museet centrerar i historieskrivningen är Oskar Edvard Ekelunds snickeri AB. Industrin benämns på orten för *Bolaget* och låg i det området som museet är placerat idag.

⁵ Lamke *Hulfsfreds kommuns industriarv* s.7

⁶ Text från Svahn via mailkontakt 2021-12-08

Hela området kallas idag för *Bolaget* och där går det även att besöka Virserums konsthall, Telemuseum, Stinsen konsthantverk, Turistbyrån, Vävstuga, Örtagård, Blanda och Ge Teaterförening, Röda Korset och Café Flotten. Det är ett kultur- och föreningscentrum och det finns mycket att se under sommarhalvåret.⁷

2.2 Kulturarvsbruk

I anläggning *Bolaget* bidrar Virserums möbelindustrimuseum med att utveckla besöksnäringen. Museet bevarar kulturarv och autenticitet men det görs inte bara för turistens skull. För turismen handlar det mest om en konsumtion av kulturarv, lära sig ny kunskap eller upptäcka platsens historiska identitet. Den roll som turistattraktion är en kulturarvsupplevelse där besökare får uppleva en levande historiemiljö. Idéer om sambandet mellan dåtid och nutid iscensätts av museet och besökare blir medveten om historien. Kulturarvet kan användas i utbildningssyfte och skapar en känsla för tillhörighet både för lokalbefolkningen och turister då kulturarvet definierar individualiteten och autenticiteten hos platser, kulturer och människor.⁸ Kulturarvsplatser består av besökare som kommer i kontakt med föremål, byggnader, guider, landskap genom rekonstruerade miljöer och levandegjorda utställningar.⁹

Birgitta Elfström skriver i sin rapport *Kulturarvsbruk i Kulturarvet som resurs för regional utveckling Kulturarvet* (2002) att kulturarvet ska inte bara levandegöras och vårdas utan även nyttjas, brukas och integreras i samhällsutvecklingen. Hon behandlar en fråga om vad kulturarvets brukare vill och vad myndigheter gör för att stödja deras insatser? Kulturarvets brukare vill ha respekt för sitt arbete, uppmärksamhet och uppskattning. I glädjen och tillfredsställelsen med den egna insats i samhällets historia ingår också drömmar och inlevelse, samtidigt går det inte att förvänta sig att engagemanget är konstant. Elfström skriver även att krav på engagemang kan få motsatt effekt för besöksnäringen och vikten att låta kulturarvsbrukarna visa vad som är viktigt genom deras prioriteringar.¹⁰

Enligt en rapport från Riksantikvarieämbetet *Arbetslivsmuseernas villkor och möjligheter* (2021) startade många arbetslivsmuseer på 1990-talet efter att intresset ökade för

⁷ Bolaget Hembygdsförening (bolagetvirserum.se) hämtad 2021-12-30

⁸ Lotta Braunerhielm "Plats, kulturarv och konsumtion" i *Kulturarvet som resurs för regional utveckling* 2002 s.37

⁹ Braunerhielm *Plats, kulturarv och konsumtion* s.41

¹⁰ Birgitta Elfström "Kulturarvsbruk" i *Kulturutvecklingen som resurs för regional utveckling* 2002 s.17-19

att dokumentera och utforska industrisamhällets historia på 1970-talet. Ofta skedde det genom enskilda individer som hade starkt intresse för ortens betydelsefulla näring. Museernas arbete att bevara arbetsplatsens kulturhistoriska värden har med tiden fått större uppmärksamhet hos myndigheter och institutioner. En viktig aktör är den ideella föreningen ArbetSam som arbetar med att stödja och stärka arbetslivsmuseerna genom att vara en länk till politiker och myndigheter. Riksantikvarieämbetet har sedan 2017 ett ansvar att stödja museerna och det görs till exempel med att studera och undersöka relevanta frågor som kan bidra till utveckling för museerna. Rapporten tar upp flera aspekter och sammanställda svar från en enkät som nådde ut till 600 av 1500 arbetslivsmuseer i Sverige. Det konstateras att flest arbetslivsmuseer drivs som en förening och deras intäkter kommer från medlemsavgifter och inträden, 84% erbjuder visning och guidning och 67% har en basutställning för den publika verksamheten. Det största behovet som flest arbetslivsmuseer behöver är fler engagerande samt stöd i underhåll av utrustning och vård av samling. Endast 15 % erbjuder workshops och prova på aktiviteter och har relativt dåligt samarbete med skolor.¹¹

I nuläget har inte Virserums möbelindustrimuseum något samarbete med skolor. Museet har flera gånger tagit initiativ till samarbete med skolan men har mötts av ointresse, trots att det arbetas på ett pedagogiskt sätt med att förmedla innehållet.¹²

Eilean Hooper-Greenhill skriver om det pedagogiska innehållet i *Museums and the Interpretation of Visual Culture* (2000) och det som besökaren tar del av är det som sägs och berättas genom museets utställning och det som föremålen uttalar. Hon tar också upp den pedagogiska stilen som syftar på *hur* berättelserna förmedlas, *hur* föremålen används eller placeras samt olika former av sensoriskt engagemang som användningen av ljus och färg. Sambandet i innehållet och stilen kommunicerar som en dold läroplan som finns på museet i förkroppsligad attityd, uppfattningar och värderingar som besökare tycks känna igen.¹³ Museet skapar sin identitet i valet av innehåll och stil och väljer sin roll i samhället som en mötesplats, bildning för samhället och skola och eventskapande i en attraktiv miljö.

2.3 Äpplet

11 Riksantikvarieämbetet *Arbetslivsmuseernas villkor och möjligheter* s.7-19

12 Kontakt via e-post med Thorbjörn Svahn 2022-01-12

13 Eilean Hooper-Greenhill *Museums and the Interpretation of Visual Culture* (Routledge, New York, 2000) s.5

En förutsättning för ett museum som Virserums möbelindustrimuseum är att det har en förankring i lokalsamhället. För människor som engagerar sig i den ideella föreningen handlar det främst om lokalhistoriskt intresse och en vilja att bevara något unikt, samt intresset för museets innehåll.¹⁴ Arbetet och engagemanget att samla in material om möbelindustrins historia har berört många, Paul Bohman från Virserum är en av de som har sammanställt möbelindustrins ekonomiska utveckling för att föra kunskap vidare i textlig form. I sin bok *Virserums möbelindustri - en 100-årig epok* (1997) beskriver Bohman den stilhistoriska utvecklingen av möblerna som tillverkades. På 1910-talet skedde en stilmässig återgång till mera tyngd och allvar och att historiserade stilmöbler gick bäst, främst möblemang i gustavianskt och empire. Arbetarklassen kritiserade att möbler var dyra och att möbeltillverkningen inriktade sig till köpare med god ekonomi. Situationen gjorde att enklare möbler producerades som skulle passa arbetarklassen bättre. Det blev en standardisering på möbler genom att fabrikena ökade sin potential i serie och masstillverkning. Möblerna hade i stort sett samma formspråk och på 1920-talet dominerade så kallade garnityrmöblerna.¹⁵

Äpplet är en del av garnityrmöblerna som massproducerades i Smålands möbelindustrier, bland annat i Virserum. Möbelserien *Äpplet* är inspirerad av formgivare Carl Westman (1866-1936) och när hans möbelmodeller spreds i Svenska Slöjdföreningens mönsterböcker producerades möblerna för medelklassen och arbetarklassen i en förenklad version. Westman var arkitekt och arbetade tidigt i Art and Crafterörelsens anda med att skapa möbler och inredning som han ritade runt sekelskiftet.¹⁶ Hans modeller lever vidare i enklare utförande och som följd blev dekoren stereotyp, in på 1930-talet spreds möblerna och fanns då i de flesta svenska hem.¹⁷ *Äpplet* är typiskt i senjugendstil med raka former, växtornament och tillverkade i mörk eller ljus ek. Den vanligaste garnityrmöbeln hade äppel- eller pärondekor, stolar och bord med ben som växer upp ur en lökformad ansvällning.¹⁸ Bordet är kvadratisk med utdragningskiva, skänk med glasade luckor, linneskåp med oval spegel, skrivbord med skrivstol. Stolen är enkelt formad med rak rygg och sitsen är klädd i tyg eller läderimitation. Dessa jugendmöbler kan uppfattas som anonyma och det beror på att snickerifabriker tillverkade vad som ansågs vara modernt för sin tid och formgivaren blev inte

14 Riksantikvarieämbetet *Arbetslivsmuseernas villkor och möjligheter* s.22

15 Bohman *Virserums möbelindustri* s.36

16 Holkes *De svenska antikviteternas historia* s.283

17 Fredlund *Stilguiden* s.193

18 Nyström *Svenska möbler under femhundra år* s.243

tillskriven. Några mer etablerade fabriker signerade sina möbler men utan att nämna formgivaren eller arkitekten.¹⁹

I flera historieböcker är beskrivningen kortfattad om *Äppelserien*: exempelvis beskriver *De svenska antikviteternas historia* (2007) en matsalsstol i ek med snidat äpple som dekor, möbelen var en populär modell och uppskattades i början på 1900-talet.²⁰ *Stilguiden* (2006) beskriver möbelserien nedlåtande som *äppelmosmöbler*.²¹ *Svenska möbler 1890-1990* (1991) skriver också om en jugendinspirerad matsalsmöbel med fruktmotiv som kallades för *äppelmos*.²² På Virserums möbelindustrimuseum beskrivs möbelen som kallas *Äppet* att ha ett stramt formspråk i jugendstil som blev mycket omtyckta en tid men sedan glömdes bort för att idag vara oerhört eftertraktade igen.²³

2.4 Utställningen

Möbelutställningen är fördelat på nedre och övre plan i museets huvudbyggnad.²⁴ I direkt anslutning till entrén går trappan upp och utställningen tar besökaren genom en kronologisk ordning hur möbelutvecklingen har sett ut. Det är ett urval av möbler som bland annat har blivit skänkta till museet. På bottenplan visas också möbelgrupper tillsammans med en barnfåtölj som säljs efter beställning. Bilder och textligt material smyckar väggar, det är många gruppbilder framför industrierna men vardagsbilder som visar tillverkningsprocessen är sällsynta.²⁵ Intill receptionen finns en bokhylla med diverse material som är till försäljning.²⁶ En stor del av bottenplan består av bildhuggarens bänk, boningshyllan och en stor maskinpark.²⁷ Maskinparken hålls avspärrad av säkerhetsskäl och är museets *hjärta* i utställningen. Maskinparken är en föreställning om hur en industri såg ut på 1920-talet och där möblerna tillverkades, detta kan vara den ”wow”-upplevelsen som många besökare vill uppleva. ”Vi startar maskinparken så fort vi får betalande gäster” men under pandemin har det varit färre besökare enligt Thorbjörn Svahn som är ordförande i föreningen som driver

19 Nyström *Svenska möbler under femhundra år* s.240-241

20 Holkes *De svenska antikviteternas historia* s.283

21 Fredlund *Stilguiden* s.193

22 Boman *Svenska möbler 1890-1990* s.95

23 Iakttagelse från utställningen 2021-12-08

24 Se bild nr 10-12 i bildbilaga

25 Se bild nr 4 i bildbilaga

26 Se bild nr 13 i bildbilaga

27 Se bild nr 3,5-9 i bildbilaga

museet.²⁸ Besökare är en förutsättning att museet ska finnas till, personalen berättar med inlevelse om industrierna och föremål i utställningen genom guidning och visning som är den vanligaste metoden för Virserums möbelindustrimuseum att förmedla kulturarvet. Beroende på vem som gör guidningen, vilken relation som guiden har med museet och utställningen, blir det olika berättelser.²⁹

Museet visar en film som varar i ca sjuttio minuter. Filmen är ett arbete som gjordes i samband med Virserumsutställningen 1947 för att berätta om verksamma industrier och filmar tillverkningen av möbler.³⁰ Den presenterar industriernas arbetsmiljö i den tiden som var då. Filmen försvann i 52 år men hittade sin väg tillbaka till Virserum år 1999. Inledningen består av ett nyare klipp som berättar om filmens borttappade historia samtidigt som museets verksamhet filmas i närtid.

För en textuell skildring av möbelindustrins utveckling finns *Snickarminnen från Virserum* (1989) där det berättas om hantverkarens arbetsförhållanden, hur de lärt sig yrket, kamratskap med mera.

2.5 Hemsidan

Mitt sökande efter *Äpplet* fortsätter på hemsidan för att undersöka hur representationen av föremålet ser ut. Hemsidan är en bra kommunikationskanal som berättar vilket kulturarv som museet representerar och detta är en stor kanal för att nå ut till nuvarande och potentiella besökare. Hemsidan är enkel till utseendet med vit bakgrund, en logga som är centrerad i överkant och nio flikar att välja på. På förstasidan finns information om ekmöbler i hög kvalité som tillverkades i små serier. Det var möbelindustrins styrka men blev också deras fall och nu finns ingen möbelindustri kvar.

Virserums möbelindustrimuseums uppgift – att spara och förmedla minnena från den gångna storhetstiden – är viktigare än någonsin³¹

28 Citat från intervju 2021-12-08

29 Från intervjun med Thorbjörn Svahn 2021-12-08

30 Enligt Thorbjörn Svahn var Virserumsutställningens syfte att visa upp allt som bygden förmådde. Det var vanligt med den typen av utställningar vid den tiden. Otryckt material 2022-01-07

31 Virserums möbelindustrimuseum <https://mobelmuseum.se/> hämtad 2021-12-14

Föreningens syfte presenteras och vilket arbete som gjordes när museet bildades. Hemsidan är rikt illustrerad med bilder på exteriör och interiör som möbelutställningen och maskinparken. Museets alla delar presenteras med rubriken *Utställning*. Vattenhjulet är drivkraften i museets verksamhet och maskinparken beskrivs som *hjärtat* i museet. Utöver den remdrivna snickeriverkstaden finns handgjorda verktyg, fotografier, journalfilmen och ett urval av tillverkade möbler. Smedjan som ligger utanför huvudbyggnaden är en verktygsfabrik, en mekanisk verkstad med ässja och till sist presenteras sågverket och hur den drivs. Det finns möjlighet för en fördjupning om varje möbelfabrik och deras historia på hemsidan. Bilder och dokument kommer från museets arkiv som har samlats in, delvis från studiecirkel, delvis från andra initiativ. På hemsidan uppmärksammas en barnfåtölj som är en förminskad öronlapps-fåtölj och som ursprungligen tillverkades i en mindre upplaga på 1940-talet. Den tillverkas vid behov som anledning att finansiera föreningens arbete på museet. Formgivare är Gunnar Albrechtsson och dåvarande tillverkare var Harry Strömbergs möbelfabrik i Virserum, 1946 - 53. Nuvarande tillverkare är inte namngivet på hemsidan utan endast ett förtydligande att möbelen är en kopia och tillverkas så som den gjordes på 40-talet med handsnörd resårsits och den stoppas med cellocrin, träull och vadd. Barnfåtöljen är den möbelen som representeras relativt grundligt på hemsidan med bild, formgivare och tillverkare, i denna reproducering skapas och överförs kulturarvet till ett samtida sammanhang. Virserums möbelindustrimuseum visar att de förvaltar en kunskap som krävs för att utföra hantverket lika autentiskt som på 40-talet och med sin egen prägel. Beställaren får själv välja vilket tyg men tyvärr görs möbelen inte på museet utan hos en annan aktör i samhället på uppdrag av museet.

2.6 Arkivet

Museet har ett kontor som också fungerar som ett arkiv och är inte tillgängligt för besökare. I en hylla finns pärmar med bilder på möbler som hade varit ett projekt som inte färdigställts. Det hade påbörjats och tanken var att lagra materialet på en CD-rom. Den digitala utvecklingen har bidragit till att projektet har stannat upp.³² Bilderna föreställer möbler från bland annat *Äppelserien*. Bildtexten består av en enkel funktionsbeskrivning samt tillverkare och ort. Bilderna är på Linneskåp, salsmöbler, serveringsbord, stolar, karmstolar, tillverkade i

³² Enligt Thorbjörn Svahn var den digitala utvecklingen en orsak till att projektet stannade upp. E-postkontakt 2022-01-12

träslaget ek med bildhuggeri *Äppet*. Bilderna är numrerade och nästan alla har tillverkningsåret noterat. Det finns kommentarer i materialet om att många snickare gjorde liknade möbler. Här finns delar av en representationslista över vilka möbler som tillverkades i Virserums alla möbelfabriker. Det finns olika metoder i tillvägagångssättet i insamlingen av det förflutna, Almevik kritiserar representationslistor som är en typisk tradition för västerländska museer och förespråkar genom sin teori andra metoder för insamling och dokumentering.³³ Men arkivet har ett värde i den information som förvaltas och oberoende av om samlingarna ägnas vetenskapliga studier eller är tillgängligt för allmänheten utgör det en kollektiv kunskaps- och minnesbank.³⁴ Virserum möbelindustrimuseum har inget stort och strukturerat arkiv där det finns möjlighet att förvalta stora samlingar men digitaliseringen skapar förutsättningar att förvalta mediala dokumentationer för framtiden.

2.7 Museets kulturarvsförmedling i materiell och immateriell form

Utställningen levandegörs genom olika berättelser och det skapas betydelse och mening. Kulturarvet kommunicerar till besökare på platsen genom guidning. En guidning av en äldre medlem som har varit engagerad i föreningen från starten har mer kunskap både om museet och möbelindustrin, än en ny medlem som får kontexten återberättad. Utsagor berättas efter erfarenhet, men det betyder inte att den ena eller andra berättelsen är bättre eller mer sanningsenlig. Problematiken kan vara att vissa delar utelämnas i representationen, som till exempel *Äppet*.

Text och visuellt innehåll som bilder och media är också en förutsättning för att kulturarvet ska finnas till och bidrar till en sammanhangsförståelse. Filmen från Virserumsutställningen förmedlar kunskap och tradition och visar hur det var i verkligheten vid den tiden. Tillsammans med andra föremål, maskiner, bilder ger museet en föreställning om hur dåtiden var. Kunskapen i att tillverka möbler bevisas i det materiella kulturarvet. En kunskapskälla som gör det möjligt även för individer som saknar en relation i kunskapsöverföring att skapa mening.

33 Almevik *From Archive to Living Heritage* s.77

34 Magdalena Hillström ”Arvtagarna: Minnen och museipolitik vid Nordiska museet och Skansen kring 1902” i *Kulturarvens dynamik* s.104

Äpplet representeras som ett föremål med kulturarv i utställningen men det är ett relativt anonymt föremål som endast visar sig med kännedomen att den finns där.³⁵ I utställningens del där ett urval av möbler visas går det att upptäcka en stol med äppeldecor och den korta beskrivningen lyder:

STOLEN Den här stolen i Jugendstil representerar det som vi i dagligt tal kallar ”äpplet”. Den fick sitt smeknamn på grund av det äpple med löv som finns på överstycket. Dock har ett flertal olika mönster förekommit³⁶

I en annan del av museet visas äppeldekoren tillsammans med bildhuggarens verktyg. Det finns ett bevarat, äldre, överstycke till en stol och ett nyskapat, obehandlad med initialer 19.10.99 HK.³⁷ Det är ett sätt att levandegöra historien med att visa processen i hantverket och samtidigt synliggöra att kunskapen finns kvar genom den nya utskärningen. Tillverkningen av *Äpplet* har funnits och föremålet ger en relation till det förflutna. Samtidigt uppmärksammas ett försök att återskapa dekoren med samma tradition. Det är inte bara den slutgiltiga *Äppelstolen* som ställs ut, föremål och verktyg berättar om tillverkningsprocessen genom att finnas på plats. Insamlingsarbetet pågår hela tiden och på hemsidan skriver föreningen att ”arbetet har bara börjat.”³⁸

På 1970-talet fanns det en rädsla att kunskap skulle glömmas bort och Annika Alzén bekräftar i sin artikel *Kulturarv i rörelse* (2005) att det skedde en förändring med industrisamhällets kulturarv på 1970-talet. Det dokumenterades om den lokala bygdens och den enskilde individens minnen. Studiecirklar som resulterade i skrifter och böcker och ett intensivt ”grävande”. Hon skriver att ”det gick en våg av hänförelse över landet”.³⁹ Kritiskt skriver Alzén även att den antikvariska professionen av museer och Riksantikvarieämbetet har försummat att studera det industriella samhällets historia samt arbetarnas vardag. Men i samband med ”grävrörelsen” växte identitet och minnen fram som medförde nya perspektiv på det industriella kulturarvet.⁴⁰

Femtio år senare, i denna uppsats, appliceras ett teoretiskt perspektiv som är en kritisk blick på representationen av tingen och för att synliggöra en *aktivering* av kulturarvet som inte

35 Se bild nr 2 i bildbilaga

36 Iakttagelse från utställningen 2021-12-08

37 Se bild nr 1,3,4 i bildbilaga *Äppeldecor* från bildhuggarens bänk och där snickeriverktygen presenteras

38 Virserums möbelindustrimuseums hemsida: ”Virserums möbelindustrier” <https://mobelmuseum.se/virserums-mobelindustrier/> hämtad 2022-01-16

39 Annika Alzén ”Kulturarv i rörelse” i *Kulturarvens dynamik* s.192

40 Annika Alzén ”Kulturarv i rörelse” i *Kulturarvens dynamik* s.197-198

nödvändigtvis innefattar platser och ting. Ett hållbart och rikt bevarande genererar kunskapsöverföring som kan vara i *hur* kunskap används i *hur* något görs. Det kan handla om *hur* en maskin används eller *hur* bildhuggaren formade motiven på möbler. Detta kunskapsarv kallas för immateriellt kulturarv. I det immateriella kulturarvet utgör representationen av tillverkningsprocessen som ett utvidgat perspektiv på kulturarvet. Det syns att det immateriella kulturarvet har fått större betydelse, även politiskt. Svenska Unescorådet är en länk mellan FN-organisationen Unesco och Sveriges regering och deras verksamhet består delvis i att skydda det immateriella kulturarvet, som antogs vid Unescos generalkonferens 2003.⁴¹ Meningen är att uppmärksamma att det finns en mängd olika levande traditioner och kunskaper som överförs mellan människor genom hantverk, ritualer och berättelser. Sverige undertecknade konventionen 2011. Institutet för språk och folkminne och Nordiska museet ansvarar för muntliga traditioner och uttryck bevaras samt sociala sedvänjor, riter, högtider med flera.⁴²

Insamlingen ingår i det långsiktiga arbetet att utveckla museets samlingar. Målet för museets kunskapsuppbyggnad är att bidra till att fördjupa människors kritiska förståelse av sin egen och det samtida samhällets plats i historien.⁴³

Arbetets museum i Norrköping är samtidsmuseum med fokus på arbete och arbetsliv. Där förs ett omfattande likande arbete som arbetslivsmuseer gör, med att samla in yrkesminnen och människors personliga berättelser om arbete och vardagsliv. Det kan vara dokumentation som består av intervjuer och foton som skildrar människor och miljöer på en arbetsplats. Det kan även vara fältarbete där representanter från museet är med på arbetsplatsen och följer de som arbetar.⁴⁴ På hemsidan försöker Arbetets museum att inspirera andra arbetslivsmuseer till att samla in personliga berättelser och hur det kan gestalts på sitt museum, detta i samarbete med ArbetSam som är arbetslivsmuseernas samarbetsråd. De förespråkar att visa kunskapen som en aktivitet och då finns det möjlighet att nå ut till skolor som kan använda arbetslivsmuseum som ett klassrum. Aktiviteten är ”prova på” metoden och är ett sätt där kroppslig kunskap överförs. Föremål som en historisk källa klarar sig utan berättelser men föreställningen om tillverkningen klarar sig inte utan kroppslig kunskapsöverföring, vilket görs i en ”prova på”

41 Om vårt immateriella kulturarv | Riksantikvarieämbetet (raa.se) hämtad 2021-12-14

42 Om vårt immateriella kulturarv | Riksantikvarieämbetet (raa.se) hämtad 2021-12-14

43 Insamling | Nordiska museet hämtad 2021-12-14

44 Insamling Arbetets museum <https://www.arbetetsmuseum.se/insamlingar/> hämtad 2021-12-14

metod. I en gemensam kontext blir förmedlingen om tillverkningen, föremålet och berättelserna meningsfull när det genomförs en praktisk överföring.

I Riksantikvarieämbetets rapport *Arbetslivsmuseernas villkor och möjligheter - ideella krafter och socialt engagemang* (2021) beskrivs kunskapsöverföringen av det immateriella kulturarvet vara den största utmaningen för arbetslivsmuseum. Olika museer använder olika metoder i arbetet att överföra kompetens, det kan vara workshops, kurser, studiecirklar, film eller intervjuer för att samla in kunskap.⁴⁵ I intervjun med Thorbjörn Svahn diskuterade vi immateriellt kulturarv och hur deras arbete på museet fungerar i att samla in och överföra kunskap.

Jag tror inte att vi får ut den kunskapen men folk inser att den kunskapen har funnits och får en stor respekt för den⁴⁶

Svahn berättar även att till våren 2022 är det tänkt att en maskinkurs ska hållas för att utbilda och skapa nytt intresse för museet. Det skapar tillfälle för en ”prova på” metod samt genomförs en kroppslig kunskapsöverföring. Men engagemang och ideella krafter är det som saknas och medelåldern är hög i nuläget.⁴⁷ Ett annat sätt att väcka intresset för möbelindustrin marknadsförs via Hultsfreds kommuns framtidsvisioner *make over Virserum* 2019. Ett utvecklingsinitiativ som syftar på att försköna den fysiska miljön på orten. Idén är att återuppväcka *Äpplet* som ett signum för möbelindustrin i Virserum och tillverka en stiliserad *Äppelstol* och föra de gamla traditionerna vidare. Den ska användas som en stol, att sitta på, fast i ett annat material som står emot väder och vind. Den ska vara utplacerad i samhället och påminna om kulturarvet från orten.⁴⁸

Ett initiativ från museet är att två gånger om året skickas ett nyhetsblad ut till medlemmar för att summera vad som har hänt under året. I det senaste numret skriver Thorbjörn Svahn att museet har haft 900 besökare under 2021 samt att museet välkomnar Hultsfreds kommuns satsning Hultsfredshemester som ger kommunens invånare möjlighet att gratis besöka utflyktsmål. Det presenteras en ny ung styrelsemedlem och uppmärksammar att museet har varit med i nomineringen om Årets Arbetslivsmuseum som arrangeras av

45 Riksantikvarieämbetet *Arbetslivsmuseernas villkor och möjligheter* s.31

46 Citat från intervjun 2021-12-08

47 Från intervjun med Thorbjörn Svahn 2021-12-08

48 [Hur kan miljön i din ort bli ännu vackrare? | Hultsfreds kommun](https://www.hultsfred.se/files/2018/09/Hultsfred-makeover-Virserum-f%C3%B6rminskad.pdf) med pdf <https://www.hultsfred.se/files/2018/09/Hultsfred-makeover-Virserum-f%C3%B6rminskad.pdf> hämtad 2021-12-30

Arbetslivsmuseernas samarbetsråd. Tävligen är ett sätt att lyfta fram arbetslivsmuseerna och att uppmuntra men också ge inspiration.⁴⁹

3. Diskussion

Mycket handlar om identitet och behovet att skydda kulturarvet som har stor betydelse för lokalbefolkningen. Tack vare ideella krafter och intresset för möbelhistorien har material och kunskap överförs och förmedlas till besökare och engagerade individer. Initiativ från statliga organisationer som Riksantikvarieämbetet skapar en förutsättning till att kulturarvet bevaras, används och utvecklas. ArbetSam fungerar som en resurs och ska hjälpa till att stötta och fortbilda men det är upp till Virserums möbelindustrimuseum att samla in vad som anses vara värdefullt material och kunskap för att kunna representera möbelindustrin rättvist och sanningsenligt. Riksantikvarieämbetet kan till viss del styra vad som är viktigt genom sin representationslista för kulturarv som ska räddas men inte påverka vad ideella krafter ska och inte ska samla in. Deras arbete grundar sig i intresse, uppmärksamhet och uppskattning och engagemanget går inte att ta för givet. Museet visar att det finns en tydlig medvetenhet om

49 Thorbjörn Svahn *Träbladet* Nyhetsblad utgivet av Virserums möbelindustrimuseum nr 2, 2021

industrins historia och jag upplyser om Almeviks citat som säger att det måste finnas en medvetenhet i världen för att kunna göra den tydlig och kommunikativ.⁵⁰ Museet har en kommunikationsförmåga att förstå varför och för vem som föremålen tillverkades för samt en kompetens i det praktiska. Svårigheten kan vara förmedlingen av den tysta kunskapen som är förkroppsligad, den som finns i människor. Det handlar om att tillgängliggöra kunskap som krävs för att själv genomföra hantverket. Den tysta kunskapen, erfarenheten om hantverket är det immateriella kulturarvet. Genom mina besök på museet är det problematiskt att konstatera hur mycket och vad som förmedlas, det skulle krävas en djupare undersökning på plats. Den möjligheten har inte funnits på grund av tidsbrist samt att uppsatsarbetet ägde rum under vintertid när museet hålls stängt. Intervjun har bidragit till en tydlig bild av verksamheten och har även fungerat som en vägvisare i arbetet med uppsatsen. Som jag ser det har museet stort fokus på industriernas historia och mindre fokus på vilka möbler som tillverkades. Den dokumentation som finns över möbler som tillverkades är inte fullständig men ett urval i bilder och filmen skapar en uppfattning. Museet representerar annars en sevärd utställning med möbler som rymmer bilder och text som beskriver stil och tillverkare. Maskinparken, som museet stolt presenterar som *hjärtat* i verksamheten samt smedjan, sågen och vattenhjulet visar tydligt vad som krävs för att tillverkningen skulle leva, likaså bildhuggarens bänk och boningshyllan har en funktion i sammanhanget. Platsbrist i lokalen är en faktor som pekar på svårigheterna att driva ett museum och besluten om vad som ska representeras och inte.

Maskinparken, smedjan och sågen är den del av verksamheten som är praktisk. Möjligheten att visa tillverkningsprocessen till en färdig produkt är komplicerad, maskinparken är avspärrad och förmedlingen blir endast genom iakttagelser, se men inte röra. Däremot använder personalen sin kompetens som blivit *aktiverad* genom kunskapsöverföring från annan personal eller om kunskapen gått i generationer. Hantverkstraditionen som museet förvaltar visas för besökare i en levande miljö men den dokumenteras inte för framtida syften, det finns i nuläget inte heller möjlighet för en ”prova på”- överföring. För att uppmärksamma kompetens och erfarenheter i processen i en hantverkstradition behövs fler representanter, ett större deltagande för att se arvet bakom skapandet av hantverk samt skapa möjligheten att faktiskt kunna visa tillverkningen. Erfarenhet och beteende har ett värde av att ha format produkten till vad den är. Den kunskapen är inte lika enkel att bevara som föremål i utställningen. Det är en komplex förmåga som är förkroppsligad i människor och för att kunna förmedla och överföra den kunskapen måste den kontinuerligt läras ut och *aktiveras* på olika

50 Almevik *From Archive to Living Heritage* s.77

sätt.⁵¹ Att bevara det särdrag som identifieras med platsen krävs det en kontext som museet förvaltar. Problemet med att skildra industrisamhället är att det kan ske en homogenisering där sociala relationer konstrueras och blir en del av ortens identitet. När det genomförs en dokumentering som är transparent och självreflekterade undviks ideologiska kategorier som folkidealet, framställningen blir en kollektiv föreställning.⁵² Kulturarvet behöver ”sättas ihop” så det rättvist representeras och är sanningsenligt. Exakt hur mycket kunskap och kulturarv som förmedlas till besökare är svårt att veta då studien bygger på iakttagelser av mig och det som kommit fram i intervjun med Thorbjörn Svahn.

Den maskinkurs som är tänkt att hållas för att fler ska lära sig hur maskinerna fungerar är även ett försök att rekrytera fler engagerade människor. I nuläget görs ingen produktion av möbler i maskinparken utan fokus läggs på driften av maskinerna och kunskapen som krävs för att använda maskinerna, vilket är en viktig del av vad museet representerar. Det som saknas är tillverkningen, processen till det färdiga tinget med en nutida prägel som kan identifieras med Virserum. Vilken möbel kännetecknas med ortens möbelindustrier och vad är en autentisk tradition för museet? Som Lupos och Guintas skriver, att kulturarv är inbäddad i människor och platser.⁵³ Det som är autentiskt för platsen speglas i verksamheten, människorna är representanter för autentisk tradition, alltså är personalen områdeexperter för möbelindustrin i Virserum. Förverkligande av arvet i samtidens sammanhang bygger på en återkontextualisering som tolkar det traditionella med uppgiften att skydda och förstå. Ett arbetslivsmuseum skapar upplevelser och iscensätter historia men för att det ska vara möjligt krävs det eldsjälar som arbetar ideellt. Det finns ett lokalt intresse att bevara kulturhistoriska minnen men intresset är inte begränsat till museet utan sträcker sig till andra individer som hjälper till att skapa en levande landsbygd.⁵⁴

Uppsatsen har både framfört vad som finns i sökandet efter *Äpplet* och vad som saknas genom iakttagelse på Virserums möbelindustrimuseum. Arbetet har varit engagerande och lärorikt i undersökningen om arbetslivsmuseer, representationer och historia samt vad platsen och industrin har för betydelse för den ideella föreningen och museet. Insamlingen av empirin och dess detaljer har avgjort vad som blivit relevant i undersökningen efter *sanningen* om *Äpplet*. Jag har fått svar på mina frågor från inledningen som behandlade vilka metoder som användes i förmedlingsprocessen av möbelserien *Äpplet*. Museet och utställningen har

51 Lupo, Giunta *Contemporary Authentic* s.56

52 Braunerhielm ”Plats, kulturarv och konsumtion” s.43

53 Lupo, Giunta *Contemporary Authentic* s.55

54 Som hela anläggningen *Bolaget* bidrar till, samt andra organisationer och verksamheter som Hultsfreds kommun, ArbetSam med flera.

analyserats efter vad som finns tillgängligt idag och hur skildringen av *Äpplet* ser ut på platsen. Hemsidan framställer verksamheten så som den upplevs på plats, dock finns ingen information om mitt undersökningsobjekt *Äpple*. I arkivet finns det insamlat material som berör *Äpplet*, det är osynligt för besökare men visar att arbetet pågår som bidrar till en fördjupad förståelse för platsens historia. Det har även uppmärksammats hur möbeln kan återanvändas genom framtidsvisioner som kopplar ihop Virserum med *Äpplet*. Hultsfreds kommuns *make over Virserum* är en vision som kan bidra till att *Äpplet* får en större plats både på orten och i historieskrivningen. I det större sammanhanget får *Äpplet* ingen speciell uppmärksamhet och historieskrivningen gör inget extra för att lyfta fram möbelserien. Genom *make over Virserum* kan möbeln synliggöras på sin ursprungliga plats som medför en nyansering och *aktivering* av kulturarvet. I diskursanalysen uppmärksammas olika utsagor som är relevanta i sammanhanget samt vilka metoder som används i förmedlingsprocessen. Tillsammans bildas en meningsfullhet, som för Virserums möbelindustrimuseum är helhetsbilden. Denna helhetsbild har museet 2021 och mitt examensarbete kan komma till nytta i framtiden i en fördjupning i ämnet eller för att utveckla synen på *Äpplet*, det kan användas för vidare diskussioner och forskning om *Äpplet* eller för att se förändring och utveckling på Virserums möbelindustrimuseum.

4. Sammanfattning

Uppsatsen beskriver och analyserar Virserums möbelindustrimuseum som ett arbetslivsmuseum som representerar möbelindustrin i Virserum. Det är en ideell förening som driver verksamheten och det lokala intresset att bevara kulturhistoriska minnen är stort. Platsen har också ett kulturellt värde och i området finns flera andra ideella föreningar och företag. Möbelindustrin i Virserum tillverkade ekmöbler av hög kvalité och i början av 1900-talet producerades garnityrmöbler som blev kallade för *Äpplet*. Mitt syfte är att synliggöra en allmänt känd möbel som fanns i många svenska hem och som sedan har glömts bort. Arbetet med uppsatsen analyserar hur dessa möbler representeras och hur kunskap förmedlas på museet genom en diskurs. I den aktuella diskursen skapas sammanhangsförståelse för *Äpplet* och hur möbeln skildras som ett materiellt och immateriellt kulturarv. Genom det teoretiska perspektivet ger jag mening åt mitt studieobjekt som är att uppmärksamma möjligheter att skydda det immateriella kulturarvet samt visa vad en *aktivering* innebär. Arbetet har kritiskt

granskat representationen av *Äpplet* samt undersökt vilken tyst kunskap som uppmärksammas av mig genom iakttagelser och intervju. *Äpplet* finns som ett föremål i utställningen och på museet går det att föreställa sig processen till en färdig produkt. Det finns maskiner som visar hur en industri kunde se ut på 1920-talet. Bildhuggarens bänk och boningshyllan berättar historier i tillverkningsprocessen, minnen och utsagor berättas av personal genom visning och guidning, en gammal försvunnen film som hittat sin väg tillbaka till Virserum visar hur industrin, arbetsmiljön och tillverkningen såg ut. Museet är rikt på materiellt och immateriellt kulturarv. Forskningen har resulterat i att *Äpplets* funktion på museet är liten, likaså i historieskrivningen, ändå är det på museet som möblen har visat sig mest, trots en anonymitet. Det finns framtidsvisioner att *aktivera* föremålet i ett återanvändningssyfte som ska smycka orten och bli ett signum för Virserum. Kulturarv är inbäddad i människor och platser så genom en överföring av den tysta kunskapen samt att dokumentera den, skyddas kulturarvet för framtiden.

5. Källförteckning

Tryckt material

Aronsson Peter, Magdalena Hillström (red) *Kulturarvens dynamik Det institutionaliserade kulturarvets förändringar* Linköpings universitet (UniTryck, Linköping, 2005)

Arvidsson Alf *Tryggande av immateriellt kulturarv och heredifiering av kulturella uttryck: en selektiv översikt av forskningsläget* Umeå Universitet, Vetenskapsrådet Dnr2016-02275 (Umeå, 2021)

Björk Cecilia, Lars Nordling, Laila Reppen *Så byggdes staden* (Fälth & Hässler, Värnamo, 2008)

Bohman Paul *Virserums möbelindustri: en 100-årig epok* Virserums hembygdsförening (Virserum, 1997)

Boman Monica, Dufwa Jill, Eklund Nyström Sigrid, Ericsson Anne-Marie, Larsson Lena, Nyström Bengt, Svanenow-Hidemark Elisabet, Wickman Kerstin. *Svenska möbler 1890-1990* (Signum, Lund, 1991)

Brunnström Lasse *Svensk designhistoria* (Raster Förlag Riga, 2011)

Börjesson Mats & Palmblad Eva (red) *Diskursanalys i praktiken* (Liber, Malmö, 2007)

D'Allea Anne *Methods & Theories of Art History* (Laurence King, London, 2012)

Fredlund Jane *Stilguiden: Möbler & inredning 1700-2000* (Stockholm, Prisma, 2006)

- Geijerstam Jan af *Bebyggelsehistorisk Tidskrift* ”Industrins förflutna i minnen och landskap”
Uppsala universitet (50/2005, Uppsala) s.113-124
- Hedqvist Hedvig *Svensk Form Internationell Design* (Bokförlaget DN, Stockholm/Slovenien,
2007)
- Holkers Märta *De svenska antikviteternas historia: Möbler och föremål 1525-1925*. (Albert
Bonniers Förlag, Stockholm, 2007)
- Hooper-Greenhill Eilean *Museums and the Interpretation of Visual Culture* (Routledge, New
York, 2000)
- Lamke Lotta, *Hultsfreds kommuns industriarv: Industriarvsprojektet* Kalmar läns museum
(Kalmar, 2007)
- Lindström Gösta, Sundell Åke (red) *Snickarminnen från Virserum* (BTJ Tryck, Lund, 1989)
- Nilson Marianne, Lindquist Sven-Olof, Elfström Birgitta, Paju Martin, Braunerhielm Lotta,
Grundberg Jonas *Kulturarvet som resurs för regional utveckling* Umeå universitet (Cerum,
Umeå, 2002)
- Nyström Bengt (red) *Svenska möbler: under femhundra år*. (Natur och kultur, Stockholm,
2008)
- Palmsköld, Anneli Rosenqvist Johanna, Almevik Gunnar (red) *Crafting Cultural Heritage*
Göteborgs universitet (Exakta, Göteborg, 2016)
- Riksantikvarieämbetet *Arbetslivsmuseernas villkor och möjligheter: Ideella krafter och
socialt engagemang* (Stockholm, 2021)
- Smeds Kerstin ”Vad är museologi?” RIG - *Kulturhistorisk tidskrift*, vol. 90, nr. 2, Kungl.
Gustav Adolfs akademien (Stockholm, 2007) s.65-81

Otryckt material

- Svahn Thorbjörn: muntlig upplysning 2021-12-08
- Svahn Thorbjörn: e-post till författaren 2021-12-08, 2021-10-24, 2021-11-09, 2022-01-12
- Svahn Thorbjörn: sms till författaren november 2021- januari 2022
- Svahn Thorbjörn: *Träbladet* Nyhetsblad utgivet av Virserums möbelindustrimuseum nr 2,
2021
- Virserum möbelindustrimuseum: besök 2021-12-08
- Virserums möbelindustrimuseum: Arkivstudier 2021-12-08

Elektroniska resurser

Virserums möbelindustrimuseum <https://mobelmuseum.se/> Hämtad 2021-12-14

Riksantikvarieämbetet [Om vårt immateriella kulturarv | Riksantikvarieämbetet \(raa.se\)](#)
hämtad 2021-12-14

[Bolaget Hembygdsförening \(bolagetvirserum.se\)](#) hämtad 2021-12-30

ArbetSam <https://www.arbetsam.com/arbetsam/> 2021-12-22

Riksantikvarieämbetet <https://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/det-har-gor-riksantikvarieambetet/> 2021-12-22

Hultsfreds kommun [Hur kan miljön i din ort bli ännu vackrare? | Hultsfreds kommun](#) med
pdf: [Hultsfred-makeover-Virserum-förminskad.pdf](#) hämtad 2021-12-30

Nordiska museet [Insamling | Nordiska museet](#) hämtad 2021-12-14

Arbetets museum <https://www.arbetetsmuseum.se/insamlingar/> hämtad 2021-12-14

6. Bildbilaga med bildförteckning

Bild 1 *Äppeldekör*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 2 *Äppelstolen*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 4 Bildhuggarens bänk med fotografier

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 5 Prova på

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 6 *Boningshyllan*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 7 Maskinparken

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 8 *Maskinparken*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 9 *Maskinparken*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 10 *Receptionen*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 11 *Möbelutställning*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

Bild 12 *Möbelutställning*

Foto: Linn Helgesson 2012-12-08

Bild 13 *Litteraturskåpet*

Foto: Linn Helgesson 2021-12-08

